

'Oku 'i ai 'a e ngaahi fiefia mo e fakalata 'a hono ngaue'aki 'a e 'initaneti 'i he taimi ho'o kei akoako, fetu'utaki mo vahevahe atu 'i he 'initaneti, ka 'e toe lava pē foki ke ke fetau laki pea mo e ni'hi 'o engaahi matu'utāmaki'anga 'i hono ngaue'aki 'a e 'initaneti.

Ko 'eni e ngaahi matu'utāmaki'anga 'i hono ngaue'aki 'a e 'initaneti: fakaaaoao, fakahoha'asi pe pa'usi'i; ko hono tufaki atu ha ngaahi 'ata pe ha ngaahi fekau ta'efe'unga; ko hono fekau'i ke vahevahe takai holo ha ngaahi īmisi pe fakamatala 'oku ke ogo'i ta'efiemālie mo faingata'a'ia ai; pe ko hono kouna koe ke ke kau 'i ha ngaahi fa'ufa'u oku fakatupu moveuveu, ta'efakalao mo fakatupulavea.

Te ke lava 'o fai ha ngāue ki ai

Kapau 'oku 'i ai, pe ne 'i ai ha me'a 'i he 'initaneti na'a ke uasia kovi ai 'o tupunga ai hao ongo'i faingatā'ia, ilifia pa lotomamahi, 'oku 'i ai e ngaahi me'a te ke lava 'o fai ke lava 'o malu'i koe:

1. Ki'i malolo mei ho'o muimui pe fehokotaki mo ha ni'hi, pe ko ho'o mavahe nounou mei he 'initaneti.
2. Tukunoa'i 'a e ngaahi kole fakamaheni mei he kakai 'oku 'ikai ke mou maheni - fakapapau'i ma'u pe 'oku ke 'ilo'i lelei ha tokotaha kimu'a pea ke toki fakaafe maheni pe 'kaume'a' ki ai.
3. 'Oua te ke muimui 'i ha taha (unfollow), motuhi atu hao maheni (unfriend) pe fakatapui (block) 'a kinautolu 'oku 'ikai ke ke toe fietakanga mo kinautolu. Manatu'i, 'oku sai pe ke 'oua te ke tali ke ke fetu'ulaki mo ha taha kapau 'oku 'ika keke loto ki ai.
4. Tamate'i ha ngaahi lau 'oku fai 'e he kaika'i 'i ho'o peesi, pe ko ha 'ū fekau 'oku nau laku atu 'o ke kina'ia ai.
5. Lipooti ha me'a 'oku ne langa'i pe fakatupu mamahi mo faingata'a'ia. Kapau te ke sio ha me'a 'oku ke tui 'oku ne maumau'i e ngaahi tu'utu'uni 'a e peletifoomu 'oku ke ngāue'aki, hanga 'o lipooti kiate kinautolu. Ke ma'u ha fakamatala 'oku toe lahi ange fekau'aki mo hono lipooti ha kakai, 'ū kulupu, 'ū fa'u pe ko ha fetohi'aki 'i he Facebook, a'utanu ki he 'enau [Help Centre](#).

Mahalo pe 'e tokoni ha'o lau 'a e tu'utu'uni [Community Standards](#) 'a e [Facebook](#) ke ke 'ilo ai 'a a me'a 'oku ngofua pe 'ikai ngofua 'i he peletifoomu ko iá.

6. 'Oua na'a ke fakaha ke 'ilo ha fakamatala taautaha 'o'ou koe'uh 'e lava ke sio ai ha kakai tokolah. 'Oku kau ai hen i ho tu'asila, 'apiako, fakamatala fekau'aki mo ho fāmili, 'akauni pangikē pe ko ho'o lea fakapulipuli.
7. Kole tokoni pe fale'i ki ka taha 'oku ke falala ki ai. 'E lava pē ke kau ai ho'o mātu'ā, tuonga'ane/tuofefiné, faiako, taki lotu pe ha taki komuniti, pe ko hao maheni.
8. Ki ha fiema'u tokoni fakavavevave fetu'utaki ki ha ma'u'anga tokoni 'i ho koló, pe ko e kau ma'u mafai ofi taha. Ke tānaki atu ha fakamatala 'oku toe lahi ange te ke lava 'o ma'u ia 'i he:

[netsafe.org: Advice for Young People](https://facebook.com>Youth Safety
<a href=)
[getsafeonline.org: Protecting Yourself](https://getsafeonline.org)

